

Mihnea Cătuți

Ianuarie 2024

În 2024 România ar trebui să își regândească modelul de dezvoltare economică printr-o reorientare către tehnologiile viitorului și tranziția către o economie cu emisii reduse de gaze cu efect de seră. Pentru aceasta este necesară renunțarea la apatia clasei politice și la căutarea soluțiilor în trecut și reorientarea priorităților naționale către o economie bazată pe utilizarea surselor de energie curată, dezvoltarea infrastructurii energetice, atragerea lanțurilor valorice pentru tehnologiile verzi și susținerea capacității de cercetare și inovare pentru crearea de locuri de muncă bine plătite, care să poată răspunde provocărilor următoarelor decenii.

Deși am avut o creștere economică fulminantă, aceasta nu poate continua pe baza principiilor actuale.

Dezvoltarea economică accelerată a României începând cu anii 2000 reprezintă un adevărat miracol. România a intrat în anul 2024 cu o economie de opt ori mai mare comparativ cu primul an de după căderea comunismului. Alături de alte state est-europene, economia României rămâne printre cele mai [industrializate](#) din Europa, prin prisma ponderii sectorului industrial în valoarea adăugată a întregii economii și a numărului angajaților. În plină relansare globală a politicii industriale intervenționiste, România are premisele de dezvoltare economică pentru a deveni un adevărat motor regional de creștere. Având la dispoziție resurse financiare și fiscale limitate, acestea trebuie atent distribuite către noile tehnologii verzi pe baza identificării avantajelor competitive ale țării, fără a pica în capcana supra-subvenționării unor industrii ineficiente. Dar acest lucru nu poate fi realizat decât printr-o schimbare fundamentală a obiectivelor naționale.

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, unul din principalele deziderate a fost recuperarea decalajelor față de statele membre dezvoltate. Progresul a fost remarcabil, România ajungând la trei sferturi din media europeană a [PIB-ului per capita ajustat la puterea de cumpărare](#), pornind de la mai puțin de jumătate în momentul aderării. Standardele de viață din orașele mari sunt deja comparabile cu cele din vest, deși problema endemică a discrepanțelor regionale, inegalității și [sărăciei](#) persistă, în special în mediul rural. Mai multe motive pot fi enumerate pentru această evoluție spectaculoasă, precum politica de coeziune a UE și fondurile europene nerambursabile aferente, atragerea investițiilor străine în căutare de forță de muncă calificată dar ieftină, sau condițiile fiscale favorabile. În ultimii ani, capitalul autohton a devenit și el un motor de creștere în IT, construcții și retail.

Dar modelul de dezvoltare alimentat de investiții în infrastructură rutieră și o industrie prelucrătoare bazată pe transfer tehnologic și remunerație scăzută a muncii este pe cale să își atingă limitele. România rămâne la coada clasamentului european atunci când vine vorba de inovare și investiții în cercetare și dezvoltare, stagnând în mod alarmant în ultimele două decenii. Între timp, Polonia, Cehia și Ungaria [recuperează](#) rapid decalajele față de celelalte state membre ale UE.

Orbiți de succesul de până acum al procesului de convergență economică a României cu UE (care de altfel nu a fost bazat pe o viziune sau abordare strategică clară) am uitat să ridicăm capul din pământ și să observăm că lumea se schimbă profund și dinamic, iar idealul nostru despre cum arată o țară dezvoltată economic este deja perimat. Eforturile globale pentru atenuarea schimbărilor climatice au lansat o viziune de transformare profundă a economiei, în timp ce marile puteri ale lumii se întrec în eforturi de a inova și dezvolta tehnologiile verzi, care devin surse de prosperitate economică într-o nouă competiție mondială.

Care ar trebui să fie drumul pentru continuarea dezvoltării economiei românești?

Având în vedere tendințele europene și globale, accelerarea acțiunilor climatice și politicile industriale verzi ar trebui să devină noul motor de dezvoltare economică, contribuind la crearea de locuri de muncă bine plătite prin susținerea unor noi ecosisteme de inovare și producție. O astfel de viziune s-ar distinge de actualele abordări reactive, de rezolvare urgentă a problemelor acute. Consecințele inacțiunii de azi pot duce la o economie europeană cu două viteze, în care industria românească nu va mai fi competitivă.

Dacă mizăm pe un regres la nivel politic al obiectivelor climatice europene, o facem în zadar. În ciuda unor presiuni uriașe, ambițiile de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră au fost [sporite](#) în timpul crizei energetice și nu încetinite, așa cum au sperat mulți decidenți români. Obiectivele de securitate energetică, atenuare a schimbărilor climatice și asigurare a prețurilor mici ale energiei sunt acum aliniate și vor fi atinse prin dezvoltarea surselor de energie curată, în special regenerabilă, și prin măsurile de eficiență energetică. Rețeta viitorului este simplă: un consum mai mic de energie ieftină și curată, preponderent electrică.

România deține un bun potențial de energie solară și eoliană, inclusiv [offshore](#) în Marea Neagră. Cu toate acestea, în ultimii 15 ani abordarea a fost [oscilantă](#) între una din cele mai generoase scheme de sprijin din Europa care a permis dezvoltarea unor proiecte impresionante, la nerezolvarea unor bariere administrative și politice care au dus la înghețarea marilor investiții. Prețurile ridicate ale energiei din ultimii ani au generat un nou val de interes pentru sursele de energie regenerabilă, urmat de relansarea unor scheme de sprijin din partea guvernului, bazate însă pe un design rudimentar care limitează numărul de proiecte care ar putea fi susținute. Tot aici trebuie menționată explozia numărului de [prosumatori](#), cu o contribuție importantă atât la reducerea emisiilor cât și la securitatea energetică. Din păcate, în lipsa investițiilor în rețea și a unui cadru de reglementare adecvat pentru distribuitori, reglementatorii iau în calcul restricționarea extinderii acestora.

Așadar, pe lângă investiții în noi capacități de producție, un pilon esențial este cel al dezvoltării și modernizării infrastructurii de transport și distribuție a energiei electrice pentru a susține o economie în care mai mult de două treimi din consumul energetic al tuturor activităților economice o să se bazeze pe energie electrică, [dublu față de prezent](#). Acest lucru se va realiza în principal prin înlocuirea autovehiculelor cu motor cu combustie internă cu cele electrice și prin instalarea pompelor de căldură pentru înlocuirea utilizării combustibililor fosili pentru încălzirea clădirilor și pentru producerea căldurii industriale, acolo unde este posibil.

Esențiale pentru competitivitatea viitoarei economii românești mai sunt dezvoltarea infrastructurii pentru transportul și stocarea energiei electrice, [hidrogenului](#), și [dioxidului de carbon](#), fără de care nu poate fi eliminată amprenta de carbon. Atingerea tuturor acestor obiective necesită o capacitate mai bună pentru planificare integrată și implementare, dar și voință politică pentru schimbarea actualelor abordări și convingeri.

De ce rămânem blocați în capcanele prezentului?

Un bun exemplu al anacronismului ideilor de dezvoltare românești îl reprezintă deja marota națională pentru extinderea rețelei rutiere de mare viteză, românii asistând nerăbdători la ceremoniile pompoase de deschidere a fiecărui nou tronson de autostradă. Între timp, rețeaua feroviară, un mijloc ieftin de transport de pasageri și mărfuri cu beneficii atât sociale cât și economice, dar și cu emisii reduse, este în colaps. Pe măsură ce ne apropiem de atingerea marilor deziderate ale ultimelor trei decenii, lumea se schimbă profund, iar beneficiile investițiilor de acest tip sunt din ce în ce mai puțin impresionante. Deși proiectele de infrastructură sunt necesare și trebuie finalizate pentru a conecta regiunile istorice, ele nu mai pot reprezenta principala strategie de dezvoltare. Realizând acest lucru, utilizarea fondurilor de coeziune pentru proiecte de infrastructură rutieră este din ce în ce mai rară în alte țări central și est-europene (ce-i drept având deja rețele de drumuri de mare viteză mai bine dezvoltate), concentrându-se în schimb pe creșterea capacității de inovare, susținerea mediului antreprenorial, adresarea decalajelor sociale și dezvoltarea infrastructurii digitale și energetice.

Șansa generațională pentru a reorienta investițiile publice către viitor oferită de Planul Național de Redresare și Reziliență a fost, din păcate, aproape ratată. PNRR va contribui în principal la același tip de obiective cu fondurile de coeziune cheltuite la nivel național, cum ar fi dezvoltarea rețelei de infrastructură rutieră și de irigații, și mai puțin la pregătirea economiei românești pentru viitor. Reformele și investițiile din acest plan, deși importante, ținesc doar să ne aducă unde era Europa de vest acum 20-30 de ani, nu unde trebuie să ajungem în 2050.

Deocamdată, România pare să privească mai degrabă spre trecut. Pompăm, din rațiuni de securitate energetică, ajutoare de stat în industrii aflate la amurgul lor istoric (hulă, lignit) și ținem captivi mii de angajați prin promisiuni deșarte care își vor arăta limitele în doar câțiva ani. Refuzăm să planificăm inevitabilul tranziției – un exemplu grăitor este planul de tranziție justă în județul Prahova, căruia îi lipsește însuși elementul tranziției, dat fiind că cele trei rafinării care reprezintă motorul economic al județului vor trebui să se reinventeze, pe măsură ce sectorul transporturilor se electrifică. Un alt exemplu este lipsa oricărui plan pentru viitorul unuia dintre pilonii exporturilor românești – fabricarea pieselor auto – care deservește preponderent autovehicule cu motoare termice, despre care deja știm că au zilele numărate în Europa după 2035.

În loc să ne concentrăm eforturile în această direcție, România mai degrabă încetinește sau blochează măsurile necesare decarbonizării sectorului energetic, în același timp ținând industrii cum ar fi cimentul și siderurgia captive în procese tehnologice care vor deveni necompetitive în doar câțiva ani din cauza [prețului prohibitiv](#) al emisiilor de dioxid de carbon.

Idealul național de dezvoltare se mai bazează pe convingerea pernicioasă că gazele naturale reprezintă viitorul. Investițiile publice în extinderea rețelelor de distribuție de gaze vor crea consumatori captivi care nu își vor putea permite costurile energiei, pe măsură ce [emisiile de dioxid de carbon](#) aferente încălzirii vor fi din ce în ce mai costisitoare. De altfel, legislația UE prevede deja o interzicere totală a centralelor termice pe gaze în mai puțin de două decenii. Mirajul relansării industriilor chimice și petrochimice pe baza noilor exploatare ale resurselor de gaze naturale contravine [planurilor de relocare](#) ale marilor campioni industriali, care iau în considerare mai degrabă disponibilitatea energiei regenerabile și a forței de muncă calificate atunci când planifică un nou proiect. Unicitatea resurselor de gaze ale României în UE reprezintă de asemenea un miraj – țări cu resurse mai abundente, [precum Olanda](#), reduc producția pe măsură ce fluxurile de capital se îndreaptă tot mai mult spre surse de energie regenerabilă. Pe de altă parte, creșterea anticipată a producției de gaze prin dezvoltarea zăcămintelor din Marea Neagră poate conferi României un rol regional important, prin furnizarea în statele vecine (aproape) integral dependente de importuri, cum ar fi în Balcanii de Vest.

Planurile strategice ale României pentru sectorul energetic și pentru reducerea emisiilor reflectă acest anacronism, arătând conservatorism când vine vorba de tehnologiile curate și bazându-se pe improvizații discutabile pentru a motiva noi mari investiții în consumatori de gaze naturale, a căror dimensionare pare a fi mai degrabă un exercițiu de intuiție, decât unul de calcul sistematic. O excepție notabilă o reprezintă planurile de dezvoltare a primelor reactoare modulare mici (SMR) din lume, deși și în sectorul nuclear majoritatea

fondurilor par a fi direcționate către tehnologiile convenționale, mai puțin potrivite pentru un sistem energetic dinamic al viitorului.

Aceste investiții riscă să restrângă capacitatea de a susține adoptarea energiilor regenerabile, despre care știm că au deja un factor de multiplicare economic mai mare comparativ cu [investitiile](#) în combustibilii fosili.

2024 este momentul potrivit pentru a cere clasei politice să regândească prioritățile economice și strategia de dezvoltare a României pentru cel puțin următorii 10 ani.

Românii vor merge de patru ori la urne pentru a-și alege reprezentanții. Din păcate, scena politică pare a fi lipsită de viziune, cu o clasă politică blocată, puțin capabilă de a genera idei noi. Partidele aflate la guvernare, care au dominat politica ultimilor decenii, au o atitudine pasivă și par mai degrabă în trena obiectivelor mai ambițioase ale familiilor politice europene din care fac parte și forțate de angajamentele pe care România și le-a luat prin legislația europeană. Între timp, partidele anti-sistem își găsesc ideile într-un trecut nostalgic și mistificat – de la politici economice din anii 70 și 80, care au eșuat în totală decuplare și ineficiență, până la monstruoasele doctrine fasciste ale anilor 30 și 40. Poate singura inovație autohtonă a drepte extreme este împletirea nostalgiei confuze pentru comunismul totalitar cu bigotismul legionar, împreunând două ideologii al căror conflict (uităm sau ignorăm că) a dus la milioane de morți.

Clasa politică ar trebui să adopte idei noi, bazate pe reorganizarea economiei în jurul tranziției verzi. Putem să începem de la o asumare clară a eforturilor pentru atenuarea schimbărilor climatice, preferabil printr-o [lege a climej](#), și să formăm o viziune pentru fiecare sector economic în parte, cu planuri concrete de reducere a emisiilor și adoptarea de noi tehnologii (produse măcar parțial în România).

Un astfel de proiect ar trebui construit printr-un acord transpartinic pentru reorganizarea economiei românești cu scopul de atingere a unei economii neutre din punct de vedere al emisiilor, bazată pe noi lanțuri valorice de tehnologii curate, care să genereze locuri de muncă bine plătite. Este necesară susținerea capacității de cercetare și inovare și reorganizarea învățământului vocațional cu scopul de a forma și menține un personal calificat și capabil să răspundă noilor nevoi ale economiei.

Poate chiar mai importante sunt măsurile pentru combaterea impactului social al tranziției. Politicile de taxare a emisiilor de carbon vor avea un [impact regresiv](#) asupra bunăstării gospodăriilor, afectându-i în principal pe cei mai vulnerabili. Aceste mecanisme generează însă și venituri, care vor trebui redistribuite într-un mod țintit pentru finanțarea măsurilor de eficientizare energetică, achiziționare de autovehicule electrice și instalare de pompe de căldură, contribuind la reducerea sărăciei energetice și inechităților sociale.

2024 este un an de răscruce – fie continuăm frânarea propriului progres, fie privim îndrăzneț către viitor. Contextul geopolitic și slaba dezvoltare economică nu ne-au permis să fim participanți de frunte la precedentele revoluții tehnologice și industriale. Am putea spune că ne-a lipsit șansa. Acum o avem, dar riscăm să ratăm o nouă revoluție, pentru că de această dată ne lipsește viziunea.

Asociația Energy Policy Group (EPG) este un think-tank independent, specializat în politici energetice și climatice. Înființat în 2014, EPG reunește experți care conlucrează în proiecte internaționale de cercetare. EPG acordă o atenție sporită contextului mai amplu al politicilor europene și al tendințelor globale, în încercarea de a promova un dialog constructiv în rândul factorilor de decizie și publicului larg.

Scanează pentru
mai multe publicații